

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MAISTO ĮSTATYMO
NR. VIII-1608 4 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Pasaulinė maisto švaistymo problema, kelianti ne tik socialines, ekonomines, bet ir aplinkosaugos problemas, vis aktualesnė ir Lietuvoje. Mūsų šalyje išmetamų maisto atliekų kiekiai, remiantis Žemės ūkio ministerijos 2021 m. užsakyta studija, siekia beveik 400 tūkst. tonų per metus ir net apie vieną šeštąjį šio kiekio susidaro mažmeninėje prekyboje.

Pirminė gamyba	Perdirbimas	Paskirstymas		Vartojimas		Iš viso
						
Žemės ūkis	Maisto pramonė	Didmeninė prekyba	Mažmeninė prekyba	Viešasis maitinimas	Namų ūkiai	
81 202	17 452	265	48 845	4 495	241 570	393 828

(Lentelėje pateikti maisto praradimai kiekviename Lietuvos maisto tiekimo grandinės etape iš 2021 m. Lietuvos socialinių mokslų centro Ekonomikos ir kaimo vystymo instituto įgyvendinto Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos finansuojamo mokslinio tyrimo ir taikomosios veiklos projekto „Maisto švaistymo ir maisto praradimų visoje maisto tiekimo grandinėje lygio ir priežasčių nustatymas bei rekomendacijų parengimas“ galutinės ataskaitos.)

Europos Sąjunga ir jos valstybės narės yra įsipareigojusios iki 2030 m. perpus sumažinti vienam gyventojui tenkančius maisto nuostolius mažmeniniame ir vartotojų lygmenyse. Viena iš Europos Sąjungos mastu vykdomų priemonių šiam tikslui pasiekti – sudaryti sąlygas dovanoti neparduotą maistą.

Siekiant šio tikslo, daugelis Europos Sąjungos valstybių narių įgyvendina įvairias maisto švaistymo mažinimo priemones, pavyzdžiui, skatina prekybininkus, viešojo maitinimo įstaigas atiduoti neparduotą maistą paramos / labdaros organizacijoms,

Remiantis 2022 m. spalio 20 d. Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengta analitine apžvalga „Maisto švaistymo problemos sprendimai kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse“, Čekijoje, Prancūzijoje ir Rumunijoje galioja teisinis reguliavimas, įpareigojantis verslo subjektus dovanoti / siūlyti paramos / labdaros organizacijoms neparduotą maistą. Taip pat minėtoje analitinėje apžvalgoje yra pateikiamas Vokietijos pavyzdys, kur yra diskutuojama dėl tokio įstatyminio reguliavimo priėmimo.

Prancūzija ir Čekija, padidindamos maisto aukojimą, sugebėjo gerokai sumažinti maisto švaistymą mažmeninėje prekyboje. Tai buvo pasiekta įpareigojus bent 400 kv. metrų turinčius mažmeninės prekybos centrus atiduoti tinkamą vartojimui maistą organizacijoms, kurios jį išdalina nepasiturintiems. Čekijoje nuo tokio įstatymo priėmimo pradžios maisto aukojimas padidėjo daugiau nei 3 kartus.

Atsižvelgiant į 2021 m. rugsėjo mėn. paskelbtą Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo veiklos ataskaitą matyti, kad socialinę piniginę paramą mūsų šalyje gauna tik apie 2–3 proc. gyventojų, tuo tarpu skurdo rizikos lygis 2020 m. Lietuvoje siekė 20,9 proc. Milžiniškos energetinės krizės ir precedento neturinčios infliacijos 2022 m. akivaizdoje, tikėtina, kad skurstančių žmonių skaičius šiuo metu yra gerokai padidėjęs. Dalis žmonių paramos nesikreipia, nors turi teisę gauti

išmokas, dėl visuomenėje giliai įsišaknijusio paramos gavėjų, kaip piktnaudžiautojų ir veltėdžių, paveikslas. Tyrimai rodo, kad paramos nesikreipia apie 20 proc. potencialių paramos gavėjų.

Labdaros ir paramos fondo „Maisto bankas“ vykdomose akcijose kasmet dalyvauja vis daugiau žmonių. Ši paramos forma yra mažiau stigmatizuojanti, todėl žmonėms priimtinesnė. Labdaros ir paramos fondo „Maisto bankas“ skelbiamais duomenimis, palyginti su praėjusiais metais, jų paramą gaunančių žmonių skaičius išaugo 17 tūkst. ir šiuo metu siekia net 170 tūkst. gyventojų. Žmonės negali sau leisti būtiniausių maisto produktų, todėl būtina ieškoti naujų galimybių, kaip padėti tiems, kas išgyvena finansinius sunkumus.

Parengto Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas yra, remiantis gerąja kitų Europos Sąjungos šalių praktika, sumažinti iššvaistomo maisto mastą Lietuvoje, išsaugant tinkamą vartoti, bet netinkamą parduoti maistą, bei, nuolat brangstant būtiniausių maisto produktų krepšeliui, parūpinti maisto skurde gyvenantiems asmenims. Vertinant stabiliai aukštą skurdo rizikos lygį šalyje ir milžinišką infliaciją, įpareigojimas visiems maisto tvarkymo subjektams, kurių prekybos plotai yra didesni nei 400 kv. metrų, nerealizuotus maisto produktus neatlygintinai atiduoti labdarai ir (ar) paramai yra labai praktiškas ir reikalingas sprendimas ekonominiu, o ypač socialiniu bei aplinkosaugos požiūriais.

Parengus pirminį Įstatymo projekto variantą, buvo gautos Seimo kanceliarijos Teisės departamento pastabos, kad Įstatymo projektas gali prieštarauti Konstitucijai. Todėl yra parengtas antras Maisto įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymo variantas, kuriame atsisakyta privalomo maisto perdavimo labdarai ir (ar) paramai, o tik siūloma įteisinti prievolę, prieš išmetant saugų ir tinkamą vartoti maistą, kaip tai numato Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus nustatyta tvarka, tokį maistą pasiūlyti paramos ir (ar) labdaros gavėjams. Be to, Įstatymo projekte yra numatoma valstybės finansinė pagalba maisto švaistymo sistemos sukūrimui Lietuvoje, kas iš dalies sprendžia Seimo kanceliarijos Teisės departamento minėtus privačios nuosavybės reguliavimo proporcingumo klausimus. Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies sąvoka „bendra tautos gerovė“ suponuoja, jog ūkinės veiklos reguliavimu valstybė privalo siekti ne atskirų asmenų gerovės, o būtent bendros tautos gerovės. Atkreipiamė dėmesį į tai, kad maisto švaistymo problemos sprendimas visiškai atitinka bendrą mūsų tautos interesą. Įstatymo projekte siūlomas pažangus reguliavimas prisideda prie socialinių ir aplinkosauginių tikslų įgyvendinimo. Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvadoje taip pat minima, kad *ūkinės veiklos tarnavimu tautos gerovei negalima pateisinti ir tokio teisinio reguliavimo, kai tam tikra ūkinė veikla yra pernelyg ribojama arba draudžiama dėl to, kad, įstatymų leidėjo požiūriu, ji esą nėra naudinga visuomenei, nors ir nėra jai žalinga*. Maisto švaistymas yra vienareikšmiškai žalingas Lietuvos visuomenei ir aplinkai, kurioje visuomenė gyvena, todėl skatinimą perduoti vartotiną maistą labdarai galima sieti su tarnavimu bendrai tautos gerovei.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Seimo narių grupė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu netinkamo parduoti, tačiau tinkamo vartoti maisto neatlygintinas perdavimas labdarai ir (ar) paramai yra tik rekomendacinio pobūdžio ir aprašomas Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2016 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. B1-678 „Dėl labdarai ir paramai skirtų maisto tvarkymo aprašo patvirtinimo“.

Siūlomas įteisinti įpareigojimas maisto tvarkymo subjektams, kurių prekybos plotai yra didesni nei 400 kv. metrų, nereikalauja reikšmingai keisti galiojančio teisinio reguliavimo, o visos teisinio reguliavimo detalės remtųsi tuo pačiu įsakymu. Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvadoje buvo minima, kad nėra aiški „prekybos ploto“ sąvoka, todėl norime atkreipti dėmesį, kad analogiška sąvoka taikoma įvairiose teisės aktuose, pavyzdžiui, Valstybinės maisto ir veterinarijos

tarnybos direktoriaus įsakyme „Dėl mažoms maisto produktų parduotuvėms taikomų maisto tvarkymo reikalavimų patvirtinimo“ arba Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme bei daugelyje kitų teisės aktų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Parengtu Įstatymo projektu siūloma įpareigoti visus maisto tvarkymo subjektus, kurių prekybos plotai yra didesni nei 400 kv. metrų, prieš išmetant maistą, kuris neatitinka maisto srities ir kitų teisės aktų reikalavimų, tačiau Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus nustatyta tvarka yra saugus ir tinkamas vartoti, neatlygintinai pasiūlyti labdaros ir (ar) paramos gavėjams.

Tikimasi, kad toks, kitose šalyse jau išbandytas, maisto tvarkymo subjektų įpareigojimas leis sumažinti iššvaistomo maisto mastą šalyje ir nepasiturinčių gyventojų maisto poreikio trūkumą. Taip pat mažės maisto švaistymo daroma žala mūsų aplinkai, o maisto tvarkymo subjektai sklandžiau tvarkysis su neparduotu maisto produktų asortimentu.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Įstatymo priėmimas įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymo įgyvendinimas turės įtakos išmetamų maisto atliekų kiekio mažėjimui Lietuvoje, nes paskatins maisto tvarkymo subjektus bendradarbiauti su paramos ir (ar) labdaros gavėjais, atidžiau analizuoti vartotojų poreikius ir sklandžiau tvarkyti maisto produktų asortimentą, nelaikant produktų lentynose iki jų galiojimo pabaigos.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymo projektas įgyvendina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ patvirtinto 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano 2 strateginį tikslą „Didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtrauktį, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį“ ir 6 strateginį tikslą „Užtikrinti gerą aplinkos kokybę ir gamtos išteklių naudojimo darną, saugoti biologinę įvairovę, švelninti Lietuvos poveikį klimato kaitai ir didinti atsparumą jos poveikiui“.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus įstatymą, būtina patikslinti dabar galiojančią Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2016 m. rugpjūčio 26 d. įsakymą Nr. B1-678 „Dėl labdarai ir paramai skirto maisto tvarkymo aprašo patvirtinimo“. Nustatyti papildomos atsakomybės Administracinių nusižengimų kodekse nerekės, nes šiuo metu galiojantis straipsnis (247¹) numato atsakomybę ne tik už konkrečių taisyklių, bet ir visų susijusių teisės aktų pažeidimus.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte naujų sąvokų ir terminų nepateikiama.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Maisto perdavimą labdarai ir (ar) paramai reglamentuotų dabar galiojantis Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2016 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. B1-678 „Dėl labdarai ir paramai skirto maisto tvarkymo aprašo patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Įstatymo projekto nuostatomis įgyvendinti reikalingos papildomos biudžeto ar Europos Sąjungos paramos lėšos. Šiuo Maisto įstatymo pakeitimu numatoma, kad Aplinkos ministras parengs maisto švaistymo mažinimo sistemos tobulinimo ir šių veiksmų finansavimo planą iki 2024 m.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Rengiant Įstatymo projektą, gautos VŠĮ „Žiedinė ekonomika“, asociacijų „Aplinkosaugos koalicija“ ir „Vartotojų Aljansas“ ekspertinės išvados. Dėl šio Įstatymo projekto 2022 m. spalio 20 d. buvo parengta Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus analitinė apžvalga 22/94 „Maisto švaistymo problemos sprendimai kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse“.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*, yra „maisto švaistymas“, „vartojimas“, „atliekos“, „labdara“, „parama“, „maisto pramonė“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Šiuo metu tvarka, kaip atiduoti labdarai ir (ar) paramai maisto produktus, tinkamus žmonėms vartoti, yra aprašyta ir veikianti. Deja, nemažai didžiųjų maisto tvarkytojų nebendrauja su labdaros ir (ar) paramos organizacijomis ir tinkamus žmonėms vartoti maisto produktus tiesiog išmeta. Teisės akto pakeitimas leistų pakeisti šią situaciją.

Teikia
Seimo nariai

Tomas Tomilinas
Aistė Gedvilienė
Romualdas Vaitkus
Ligita Girskienė
Linas Jonauskas